

บทที่ 4

แหล่งผลิตน้ำปลาในเมือง

การตั้งโรงงานผลิตน้ำปลาในเมือง เป็นอุตสาหกรรมนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศ และแหล่งวัตถุดิบด้วย เนื่องจากปลาเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตน้ำปลา ดังนั้นภูมิประเทศที่เหมาะสมสำหรับเป็นแหล่งผลิตจึงควรเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่แถบชายทะเล ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการประมงและมีปลานิสิตที่เหมาะสมแก่การที่จะนำมาผลิตน้ำปลา เช่น จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบางจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เช่นนครสวรรค์ สิงห์บุรี รามบุรี จะมีปลาสร้อย ซึ่งเป็นปลาน้ำจืด และนำมาผลิตน้ำปลา มีกลิ่นและรสดีได้ จึงมีโรงงานผลิตน้ำปลาจากปลาสร้อยอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย ส่วนจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมมหาสมุทรอินเดีย เช่น จังหวัดภูเก็ต ระนอง ไม่ค่อยมีการจับปลาทัวเล็ก ๆ จึงไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตน้ำปลา สำหรับกรุงเทพมหานครนั้นไม่มีโรงงานผลิตน้ำปลาเอง แต่ใช้วิธีรับซื้อน้ำปลาจากโรงงานต่างจังหวัดแล้วนำออกจำหน่ายในท้องตลาด หรือมีฉะนั้นก็เป็นสาขาของสำนักงานใหญ่ในต่างจังหวัด โดยจะรับน้ำปลาที่ผลิตเสร็จจากสำนักงานใหญ่มาจำหน่าย ชื่อไม่เป็นแหล่งผลิตเป็นเพียงแหล่งจำหน่ายเท่านั้น ส่วนจังหวัดอื่นที่อยู่ห่างไกลจากชายทะเลหรือแม่น้ำ มักไม่ค่อยมีโรงงานผลิตน้ำปลา

สถานที่ตั้งโรงงานที่เหมาะสมนั้นส่วนใหญ่ก็ตั้งอยู่ริมน้ำ เช่น ริมทะเล ริมคลอง หรือริมแม่น้ำ ซึ่งเรือประมงสามารถจะเข้เทียบหาขนส่งสินค้าได้สะดวก มีบางโรงงานซึ่งอยู่ริมถนนก็จะอยู่ไม่ห่างไกลจากชายทะเลหรือแม่น้ำมากนัก โรงงานที่ตั้ง

อยู่ริมถนนจะเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อปลาสูงกว่าโรงงานที่ตั้งอยู่ชายทะเลหรือริมแม่น้ำ เพราะต้องขนส่งปลาจากเรือประมงขึ้นรถยนต์ต่อมาโรงงานอีกทอดหนึ่ง และมักได้ปลาไม่สดเท่าที่ควร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำปลาที่ผลิตได้อีกด้วย โรงงานอุตสาหกรรมน้ำปลาขนาดใหญ่ที่เป็นอยู่ในขณะนี้มักมีคานหนึ่งอยู่ริมน้ำ และอีกคานหนึ่งอยู่ติดริมถนน ซึ่งจะสะดวกต่อการซื้อวัตถุดิบและขนส่งน้ำปลาไปจำหน่ายทั้งทางบกและทางน้ำ

โรงงานอุตสาหกรรมน้ำปลาที่มีอยู่ในขณะนี้มี 2 ประเภทคือ โรงงานน้ำปลาที่ผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำเค็ม และโรงงานน้ำปลาที่ผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำจืด โรงงานทั้ง 2 ประเภทนี้ตั้งอยู่ในหลายจังหวัด แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงแหล่งผลิตเฉพาะบางจังหวัดที่มีโรงงานน้ำปลาจำนวนมากเท่านั้น ดังต่อไปนี้

จังหวัดที่ผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำเค็ม

จังหวัดที่มีการผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำเค็มที่จะนำมากล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม และ จังหวัดสมุทรปราการ

1. จังหวัดชลบุรี

— สภาพภูมิประเทศ เป็นจังหวัดภาคกลางตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย มีเนื้อที่ประมาณ 4,485 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อจังหวัดใกล้เคียงคือ ทิศเหนือจรดจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันออกจรดจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี ทิศใต้จรดจังหวัดระยอง และจรดทะเลในอ่าวไทย ทิศตะวันตกจรดทะเลในอ่าวไทย มีอำเภอที่อยู่ริมทะเลคือ อำเภอเมือง อำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ และกิ่งอำเภอเกาะสีชัง ราษฎรในจังหวัดชลบุรีทำนา ทำไร่ ไร่อ้อย ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่สับปะรด ไร่อ้อย ไร่อ้อย ไร่อ้อย สวนมะพร้าวและผลไม้อื่น ๆ

คัดหิน เมตาถ่าน ทำนาเกลือ หอผ้า ทำครก และทำประมง ในด้านการประมง มีการจับปลาที่ใช้ในการบริโภค การจับปลาเบ็ดจพรหม รวมทั้งปลาที่ใช้ในการผลิตน้ำปลา เช่นปลาไส้ตัน ปลากระตัก ปลาหลังเขียว สำหรับปลาไส้ตันเป็นปลาที่จับได้มาก เมื่อนำมาผลิตน้ำปลาจะได้น้ำปลาที่มีคุณภาพดี เพราะเป็นปลาที่อ้วนและไขมันมาก มีมาก แดง เกาะสีชัง

- แหล่งที่ตั้งโรงงาน ชลบุรีนับว่าเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรม น้ำปลาเป็นจำนวนมากแห่งหนึ่งคือมีประมาณ 18 โรงงาน โรงงานผลิตน้ำปลาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยก็ตั้งอยู่ในจังหวัดนี้คือ บริษัทไฟโรจน์ (หังซิงฮะ) จำกัด ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี เป็นโรงงานที่ใช้เครื่องจักรช่วยในการผลิตน้ำปลา บางขั้นตอน คือใช้เครื่องจักรในการล้างขวด กรองน้ำปลา บรรจุน้ำปลา และปิดฉลากขวด โรงงานนี้มีสาขาอยู่ที่จังหวัดสมุทรสาคร และสมุทรปราการ ส่วนใหญ่โรงงานอุตสาหกรรม น้ำปลาของจังหวัดนี้จะตั้งอยู่ในอำเภอเมือง เช่นที่ตำบลแสนสุข ตำบลบางปลาสร้อย ตำบลบางทราย ตำบลมะขามหย่ง อำเภอศรีราชา และถึงอำเภอเกาะสีชังมีท่าเล ที่ตั้งของโรงงานในจังหวัดนี้ที่สะดวกต่อการที่เรือประมงจะขนส่งปลามาที่โรงงาน และ ยังสะดวกต่อการขนส่งน้ำปลาไปจำหน่ายแก่ลูกค้าด้วย เนื่องจากโรงงานเหล่านี้มีถนน จากโรงงานต่อเชื่อมกับถนนสาธารณะ

- การจำหน่าย สำหรับโรงงานขนาดใหญ่ และขนาดกลางบางแห่ง จะผลิตน้ำปลาเพื่อออกจำหน่าย ส่วนน้ำปลาผสมมีการผลิตกันทั่วไปทุกโรงงาน โรงงาน ขนาดเล็กจะผลิตแต่น้ำปลาผสมออกจำหน่ายเท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันกับโรงงาน ขนาดใหญ่หรือขนาดกลางซึ่งผลิตน้ำปลาที่มีคุณภาพดีกว่าได้ เพราะการผลิตน้ำปลาแท้หรือน้ำปลาคุณภาพดีจะมีต้นทุนค่าปลาค่อนข้างสูง การขนส่งน้ำปลาออกไปจำหน่ายสำหรับโรงงาน ขนาดใหญ่ และขนาดกลางจะส่งออกจำหน่ายทั่วประเทศ โดยมีเครื่องหมายการค้าหรือ

ฉลากตราเป็นของตนเอง ศูนย์กลางในการจำหน่ายส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะส่งไปจำหน่ายทั่วประเทศ แหล่งจำหน่ายที่สำคัญคือ แถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งขณะนี้มีการเร่งรัดรักษารายชื้อและมีการคมนาคมติดต่อกันตามชนบทสะดวกกว่าแต่ก่อนมาก นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันระหว่างโรงงานกล่าวคือ โรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีการค้าไม่กว้างขวางก็จะขายน้ำปลาในตัวจังหวัด ในจังหวัดใกล้เคียงรวมทั้งในท้องถิ่นที่การคมนาคมไม่สะดวก บางโรงงานก็บรรจุโหลส่งไปจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ผู้บริโภคนำไปผสมใหม่ และนำออกจำหน่ายอีกทอดหนึ่ง

2. จังหวัดระยอง

- สภาพภูมิประเทศ จังหวัดระยองเป็นที่ราบทางฝั่งตะวันออกยาวประมาณ 100 กิโลเมตรเศษ สลับที่ดอนและเนินเขา มีเนื้อที่ประมาณ 3,775 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงคือ ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอบ้านฉาง อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดชลบุรี ทิศใต้ติดทะเล ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอท่าใหม่จังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุง และอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยองแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอคือ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย อำเภอแกลง และกิ่งอำเภอปลวกแดง อำเภอที่ตั้งอยู่ริมทะเลคือ อำเภอเมือง และอำเภอแกลง จังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในการทำกะปิ น้ำปลา แป้งมันสำปะหลัง การท่องเที่ยว การประมงของจังหวัดนี้ทำกันเป็นลำเป็นสันแถบชายทะเล มีการจับปลาเพื่อบริโภค จับปลาเบญจพรรณ และปลาไส้ตันที่ใช้ในการผลิตน้ำปลา สำหรับปลาไส้ตันชาวพื้นเมืองในจังหวัดนี้เรียกว่า ปลาหัวอ่อน ในสมัยก่อนนำปลาที่ผลิตในจังหวัดนี้เรียกกันว่าน้ำปลาระยอง นับเป็นน้ำปลาที่มีคุณภาพยอดเยี่ยม มีกลิ่นหอม รสดี และสีสวย แม้ในปัจจุบันนี้ก็เช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้เข้าใจว่าคงเนื่องมาจากปลาไส้ตัน

ที่จับได้ในจังหวัดนี้มีลักษณะมีคจากจังหวัดชายทะเลอื่น คือสภาพของทะเลที่จังหวัดระยอง เป็นทะเลที่ตื้นเป็นทราย ทำให้ปลาไส้ตันที่จับได้สะอาด ส่วนจังหวัดอื่นที่ทะเลเป็นโคลนตม จึงทำให้ปลาไส้ตันที่จับได้มีโคลนหรือครกติดมาก้วย เมื่อนำมาผลิตน้ำปลา จึงมีกลิ่นไม่หอมเท่าที่น้ำปลาที่ผลิตจากปลาไส้ตันที่จับได้ในจังหวัดระยอง

- แหล่งที่ตั้งโรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดระยอง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำระยอง ในเขตอำเภอเมืองระยอง โดยตั้งอยู่ห่าง 2 ฟังของปากแม่น้ำระยอง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัด พื้นที่ในบริเวณนี้เป็นพื้นที่ทรานส์สภาพคล้ายเกาะ คานหนึ่งอยู่ริมแม่น้ำ ส่วนอีกคานหนึ่งอยู่ริมทะเล โรงงานมักอยู่ติดกัน เนื่องจากเนื้อที่จำกัดในแต่ละโรงงาน จึงเป็นอุปสรรคที่จะขยายโรงงานออกไปให้กว้างกว่าเดิมได้ อีกทั้งทำเลอื่นก็ไม่เหมาะสมสำหรับตั้งโรงงานได้ เนื่องจากไม่สะดวกในการจัดหาวัตถุดิบ กว๊านแห่งนี้โรงงานน้ำปลาในปัจจุบันก็ยังคงสภาพเช่นแต่ก่อนมิได้ขยายกิจการ เช่น โรงงานน้ำปลาในจังหวัดชลบุรี หรือจังหวัดสมุทรสาคร

- การจำหน่าย น้ำปลาที่ผลิตในจังหวัดนี้ ส่วนมากมักผลิตตามความต้องการ ของผู้บริโภคตามต่างจังหวัด และโดยเฉพาะผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร การจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นการขนส่ง เป็นไหไม้มรรจุขวดและไม่ต้องการ รักษาตราของตนไว้ ยอมให้ผู้รับซื้อทอดนำไปผสมใหม่โดยใช้ตราใหม่ แต่บางโรงงานก็ขนส่งเข้ามาจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร และจำหน่ายในนามของโรงงานตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นน้ำปลาอย่างดีหรืออย่างกลาง โดยจำหน่ายในลักษณะบรรจุเป็นขวดหรือบรรจุถังพลาสติก แต่ถาเป็นน้ำปลาที่มีคุณภาพไม่ดีจะจำหน่ายเป็นไห

3. จังหวัดสมุทรสาคร

- สภาพภูมิประเทศ เป็นจังหวัดเล็ก ๆ ในภาคกลาง มีพื้นที่ 840 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตของจังหวัด ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนครปฐม

ทิศใต้จกอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม การปกครองแบ่งออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้ว เนื่องจากจังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดชายทะเลตั้งอยู่ปากแม่น้ำท่าจีนตอนที่อยู่อ่าวไทย มีการประมง เป็นอาชีพหลักอย่างหนึ่ง ปลาที่จับได้เพื่อการบริโภคจะถูกส่งมาที่สะพานปลาขององค์การรถไฟแห่งประเทศไทย เพื่อขนส่ง เข้ามายังกรุงเทพมหานคร การขนส่งอีกทางหนึ่งคือโดยทางรถยนต์เข้ากรุงเทพมหานคร เช่นกัน ปลาที่นำมาบริโภคน้ำปลาคือปลาไส้ตันซึ่งมีมากในจังหวัดนี้ จนทำให้ผู้ผลิตในจังหวัดอื่นมาตั้งโรงงานสาขาเพื่อรับซื้อปลาในจังหวัดนี้ด้วย เมื่อความต้องการมีมากขึ้นแต่ปลาที่จับได้ไม่พอกับความต้องการ ต้นทุนปลาไส้ตันจึงสูงขึ้น นอกจากนี้ยังจับปลาเบญจพรรณได้มากอีกด้วย

- แหล่งที่ตั้งโรงงาน ส่วนมากโรงงานน้ำปลาในจังหวัดนี้ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร คือที่ตำบลมหาชัย ท่าฉลอม และตำบลโกรกกราก ซึ่งทั้ง 3 ตำบลนี้ตั้งอยู่ตรงปากแม่น้ำท่าจีน เมื่อเรือประมงหาปลาได้ก็นำมาขึ้นที่โรงงานได้สะดวก ส่วนการขนส่งน้ำปลาออกไปจำหน่ายจะขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ

- การจำหน่าย น้ำปลาที่ผลิตได้ในจังหวัดนี้มีทั้งน้ำปลาชนิดดีและชนิดรองลงมา แต่น้ำปลาที่จำหน่ายได้มาก คือ น้ำปลาอย่างกลางและน้ำปลาอย่างรอง ๆ ลงมา บางโรงงานใช้ภาชนะทำด้วยพลาสติกบรรจุน้ำปลาแทนขวดแก้ว เพื่อสะดวกในการขนส่งคือภาชนะไม่แตกหักง่าย การจำหน่ายจะขายในจังหวัดสมุทรสาคร และขนส่งไปจำหน่ายยังร้านค้าในเครือของโรงงาน ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยบรรจุไหหรือขวด

4. จังหวัดสมุทรสงคราม

- สภาภูมิประเทศ เป็นจังหวัดชายทะเลตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำแม่กลอง ตอนที่อยู่สู่อ่าวไทย มีเนื้อที่ประมาณ 399 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดราชบุรี ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดเพชรบุรี และทะเลในอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาคร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดราชบุรีและเพชรบุรี แบ่งเขตการปกครองเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที การประมงในจังหวัดนี้มีสภาพคล้ายกับในจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

- แหล่งที่ตั้งโรงงาน โรงงานน้ำปลาของจังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองคือ อูยริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองทั้ง 2 ฝั่ง เนื่องจากมีภูมิประเทศเหมาะแก่การนำปลาที่จับได้เข้าโรงงาน ส่วนการขนส่งน้ำปลาไปจำหน่ายอาศัยทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ เพราะถ้าหากจะขนส่งน้ำปลาทางบกก็ต้องนำมาที่ท่าเรือ และขึ้นรถบรรทุกไปตามทางหลวงที่เชื่อมจังหวัดสมุทรสาครและปากท่อ จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นระยะทางที่ไกลกว่าจะเข้าสู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

- การจำหน่าย น้ำปลาที่ผลิตได้ในจังหวัดมีทั้งน้ำปลาชนิดดี และชนิดรอง ๆ ลงมา แต่ที่จำหน่ายได้มากที่สุดคือน้ำปลาชั้นรองลงมาและส่วนใหญ่จะขนส่งมาจำหน่ายยังกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายน้ำปลา นอกจากนี้ยังขนส่งไปจำหน่ายทั่วประเทศโดยทางบกและทางน้ำ

5. จังหวัดสมุทรปราการ

- สภาภูมิประเทศ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดชายทะเล มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลลงสู่อ่าวไทย มีเนื้อที่ประมาณ 934 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับเขตราษฎร์บูรณะ และเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ทิศใต้จรดทะเล

ในอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร การประมง เป็นอาชีพหลักสำคัญอย่างหนึ่ง มีการจับปลาเพื่อใช้ในการบริโภคและนำเข้ามาจำหน่ายในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยเรือประมงจะนำปลามาขึ้นที่สะพานปลากรุงเทพฯ ส่วนปลาที่จำหน่ายไม่หมดจะนำมาจำหน่ายให้กับองค์การท่องเที่ยว นำมาทำเป็นปลาเค็ม สำหรับปลาที่จะนำมาผลิตน้ำปลา ซึ่งได้แก่ปลาไส้ตัน ปลาเบญจพรรณ ก็จะจำหน่ายให้แก่โรงงานน้ำปลา

- แหล่งที่ตั้งโรงงาน โรงงานน้ำปลาของจังหวัดสมุทรปราการ ส่วนใหญ่มีอยู่ในอำเภอเมือง เช่นที่ตำบลปากน้ำและตำบลท้ายบ้านซึ่งมีการคมนาคมที่สะดวก เนื่องจากคาน้ำหนึ่งอยู่ริมแม่น้ำสะดวกในการขนส่งปลามาสู่โรงงาน ส่วนอีกคาน้ำคือริมถนน สะดวกต่อการขนส่งน้ำปลาไปจำหน่าย โรงงานส่วนใหญ่มีเนื้อที่แคบ จึงไม่มีโรงงานขนาดใหญ่มีแต่โรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กเท่านั้น

- การจำหน่าย น้ำปลาที่ผลิตได้ในจังหวัดสมุทรปราการมีทั้งน้ำปลาชนิดเค็มและชนิดจืด ๗ ลงมา แต่จะผลิตน้ำปลาชนิดจืดลงมามากกว่า เนื่องจากเป็นความต้องการของบริโภคส่วนใหญ่ เพราะมีราคาถูกกว่าน้ำปลาชนิดเค็ม การจำหน่ายจะจำหน่ายในครัวจังหวัดและขนส่ง เขามาจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร

จังหวัดที่ผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำจืด

โรงงานที่ผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำจืดมีน้อยกว่าโรงงานที่ผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำเค็มมาก ในที่นี้จะกล่าวถึงจังหวัดที่ผลิตน้ำปลาจากปลาน้ำจืดในปริมาณมากมี 3 จังหวัด คือจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดสิงห์บุรี

1. จังหวัดราชบุรี

- สภาพภูมิประเทศ เป็นจังหวัดที่มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน มีเนื้อที่ประมาณ 5,120 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดนครปฐม ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดนครปฐม จังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดสมุทรสงคราม ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดเพชรบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า จังหวัดราชบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอคือ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอจอมมิ่ง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบางแพ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอปากท่อ อำเภอวัดเพลง และอำเภอโพธาราม อาชีพที่สำคัญของราษฎรในจังหวัดนี้คือ ทำไร ทำนา ทำสวน ทำปศุสัตว์ ทำเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดราชบุรีมีปลาสลวยซึ่ง เป็นปลาน้ำจืดมาก ดังนั้นจึงมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตน้ำปลาจากปลาสลวยในอำเภอโพธาราม เช่นที่ตำบลโพธาราม ตำบลเจ็ดเสมียน ตำบลท่าซุ่มแพ เมื่อมีการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณที่จังหวัดกาญจนบุรีทำให้มีการท่อน้ำไปใช้ในโครงการชลประทานน้ำในแม่น้ำจึงน้อยลง โดยเฉพาะฤดูแล้ง ประกอบกับถูกผลกระทบจากโรงงานน้ำตาลที่ตั้งอยู่ตามริมแม่น้ำแม่กลองปล่อยน้ำเสียลงมากทำให้ปริมาณปลาสลวยลดน้อยลงมากกิจการผลิตน้ำปลาลงลดลง บางโรงงานก็เลิกกิจการไป

- แหล่งที่ตั้งโรงงาน ส่วนใหญ่โรงงานน้ำตาลตั้งอยู่ในอำเภอโพธาราม คือตั้งอยู่ 2 ฝั่งถนนโพธาราม เนื่องจากเป็นทำเลเหมาะที่จะนำปลาจากเรือเข้าสู่โรงงานได้สะดวก สำหรับที่ตำบลเจ็ดเสมียนมีโรงงานน้ำตาลของสหกรณ์อุตสาหกรรมน้ำตาลไทยตั้งอยู่ การขนส่งน้ำปลาไปจำหน่ายจะกระทำโดยขนส่งทางรถบรรทุกไปตามทางหลวงแผ่นดินจนกระทั่งถึงปลายทาง

- การจำหน่าย จังหวัดราชบุรีจะผลิตน้ำปลารับรองลงมาออกจำหน่ายและขนส่งไปจำหน่ายยังท้องถิ่นการค้า การคมนาคมไม่สะดวกซึ่ง เป็นผู้ที่มียาได้น้อย น้ำปลาที่ทำจากปลาสลวยนี้เป็นที่นิยมบริโภคของคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีการขนส่งไปจำหน่ายแข่งขันกับน้ำปลาที่ผลิตจากปลาน้ำเค็มซึ่งส่งมาจากจังหวัดชายทะเล

นอกจากนี้ยังมีการส่งไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัด เพชรบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร และในท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

2. จังหวัดนครสวรรค์

- สภาพภูมิประเทศ จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดภาคกลางของประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ 9,677 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดพิจิตร ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดลพบุรี ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดชัยนาท ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดตาก จังหวัดนี้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง นครสวรรค์ อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอชุมแสง อำเภอโกรกพระ อำเภอลาดยาว อำเภอหนองบัว อำเภอไพศาลี อำเภอชุมตะครี อำเภอตากสิน อำเภอท่าตะโก อำเภอตากฟ้า และกิ่งอำเภอเกาะแก้ว จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีแม่น้ำใหญ่ 4 สายของภาคเหนือ คือ แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ไหลมาบรรจบกันที่ปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีบึงบรเพ็ดซึ่งมีอาณาเขตกว้างขวาง เป็นที่กึ่งของสถานีประมง จึงเป็นจังหวัดที่มีปลาสร้อยชุกชุมจังหวัดหนึ่ง มีการผลิตปลาร้าบรรจุบ่อจำหน่าย น้ำที่เหลือจากการผลิตปลาร้าจะถูกนำมาผลิตเป็นน้ำปลา จึงมีอุตสาหกรรมน้ำปลาซึ่งทำจากปลาสร้อย ในระยะต่อมาเมื่อมีการสร้างเขื่อนเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาท จึงทำให้ปลาสร้อยลดน้อยลงอันเป็นผลให้โรงงานน้ำปลาลดน้อยลงด้วย บางโรงงานจึงใช้วิธีรับซื้อน้ำปลาที่ทำจากปลาน้ำเค็ม และนำมาหมักผสมกับปลาสร้อย

- แหล่งที่ตั้งโรงงาน โรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เนื่องจากสะดวกในการรับซื้อปลาสร้อย ดังที่ใช้ในการหมักปลาใช้ถังซีเมนต์ โรงงานน้ำปลาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง เช่น ที่ตำบลปากน้ำโพ ตำบลแควใหญ่ และตำบลเกรียงไกร เป็นต้น

- การจำหน่าย น้ำปลาที่ทำจากปลาสร้อยซึ่ง เป็นปลาน้ำจืดจะมี กลิ่นและรสชาติผิดไปจากน้ำปลาที่ผลิตจากปลาน้ำเค็มอยู่บ้าง แต่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังนิยมบริโภคน้ำปลาที่ผลิตจากปลาสร้อย เนื่องจากเคยชินกับกลิ่นและรสชาติ น้ำปลาที่ผลิตส่วนใหญ่เป็นน้ำปลาชั้นรองลงมา ซึ่งมีราคาถูกกว่าน้ำปลาที่ผลิตจากปลาน้ำเค็ม การจำหน่ายจะส่งไปจำหน่ายในจังหวัดท้องถิ่น เช่นอำเภอเกาะสี หรือใน จังหวัดใกล้เคียง เช่นจังหวัดชลบุรี จังหวัดตาก จังหวัดกำแพงเพชร และการจำหน่าย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมจำหน่ายเป็นไห เพราะสะดวกต่อการขนส่ง

3. จังหวัดสิงห์บุรี

- สภาพภูมิประเทศ จังหวัดสิงห์บุรี เป็นจังหวัดที่ตั้ง อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีเนื้อที่ประมาณ 842 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท และอำเภอตากสินจังหวัดนครสวรรค์ ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอโพธิ์ทอง และอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอยานนทบุรี และอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท และอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสิงห์บุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ และกิ่งอำเภอคือ อำเภอเมือง อำเภอบางระจัน อำเภอพรหมบุรี อำเภอหาร่าง อำเภออินทร์บุรี และกิ่งอำเภอกาญจนบุรี สมัยก่อนจังหวัดนี้เคยมีปลาสร้อยชุกชุม ทั้งนี้จังหวัดสิงห์บุรีจึงมีการทำปลาร้าจากปลาสร้อย แต่เนื่องจากว่าในปัจจุบันปลาสร้อยมีปริมาณลดน้อยลงทุกปี ก็ดังนั้นจึงมีการทำปลาร้าลดลง เนื่องจากขาดปลาสร้อย ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมน้ำปลาพอมืออยู่บ้าง แต่ไม่ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญเท่าใดนัก

- แหล่งที่ทิ้ง โรงงาน โรงงานมักตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา คือที่อำเภอพรหมบุรี และอำเภออินทบุรี ซึ่งสามารถรับซื้อปลาจากผู้ที่นำมาขายให้ได้ ส่วนการจำหน่ายและขนส่งไปจำหน่ายนั้นจะขนส่งไปจำหน่ายไ้ทั้งทางรถบรรทุก และทางน้ำ

- การจำหน่าย นำปลาที่ผลิตได้ส่วนมากเป็นน้ำปลาชนิดราคาถูก เนื่องจาก จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภครายย่อยและอยู่ในถิ่นกันการ ซึ่งห่างไกลจากการคมนาคม ส่วนน้ำปลาชนิดที่ปานกลางก็มีผลอยู่บ้างสำหรับจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภครในจังหวัดหรือในจังหวัดใกล้เคียง สำหรับน้ำปลาชั้นที่มันมักไม่ค่อยผลิตกันมากนัก การจำหน่ายจะส่งไปจำหน่ายในแถบจังหวัดสิงห์บุรี และมีการขนส่งไปจำหน่ายยังจังหวัดนครสวรรค์ และลพบุรี

นอกจากจังหวัดที่ผลิตน้ำปลาคังได้กล่าวมาแล้ว กรุงเทพมหานครก็เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่จะได้กล่าวถึงเช่นกัน แม้จะไม่มีโรงงานผลิตน้ำปลาเลยก็ตาม กรุงเทพมหานครมีพลเมืองหนาแน่นการทิ้งโรงงานน้ำปลาอาจมีกลิ่นเหม็นอันจะก่อให้เกิดภาวะแวดล้อมเป็นพิษจนเป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้ที่อยู่ใกล้เคียง แต่การคมนาคมระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดหัวเมืองชายทะเลสะดวกมากไม่ว่าจะเป็นทางบกหรือทางน้ำ จึงทำให้มีโรงงานที่รับซื้อน้ำปลาจากทางจังหวัดมาผสมและจำหน่ายเอง หากจะมีการทำน้ำปลาบางก็เป็นเพียงการนำเอาผลิตภัณฑ์พลอยได้จากโรงงานปลากระป๋องซึ่งได้คัดเอาหัวและหางออกมาหมักกับเกลือเพื่อทำน้ำปลา โรงงานที่รับซื้อน้ำปลาจากทางจังหวัดมาผสมและจำหน่ายเองนั้นมีกระจายอยู่ทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร สถานที่ผสมน้ำปลาเพื่อนำไปจำหน่ายจะเป็นห้องแถวเล็ก ๆ มีหนึ่งหรือสองคูหา อุปกรณ์ใช้กันถึงสำหรับผสมน้ำปลาให้เป็นไปตามคุณภาพที่ต้องการ และมีสายยางทอจากถักมาบรรจุขวด มีการปิดฉลากที่ขวดและบรรจุเป็นลังหรือหีบ เพื่อนำไปจำหน่ายตามท้องตลาด ร้านค้า รวมทั้งส่งออกทางจังหวัดด้วย ส่วนโรงงานผลิตน้ำปลาในทางจังหวัดก็จะส่งน้ำปลาที่ผลิตได้มาจำหน่ายยังร้านสาขาของตนใน

กรุงเทพมหานคร นำปลาที่ผสมและนำออกจำหน่ายในกรุงเทพมหานครมีทั้งนำปลาอย่างกลางและชนิดรอง ๆ ลงมา ซึ่งต้นทุนค่า ราคาจำหน่ายถูกเหมาะสมแก่ผู้มีรายได้น้อยจึงจำหน่ายไ้มาก เหตุนี้จึงมีการผลิตนำปลาโดยการใช้น้ำเกลือผสมกับสีที่สกัดจากน้ำตาลเคี้ยวใหม่ใสผงชูรสลงไปเล็กน้อย แล้วใส่น้ำปลาที่เกิดจากการหมักลงไปเพื่อให้กลิ่น การผสมนำปลาแบบนี้มีทำกันอยู่ทั่วไป เนื่องจากต้นทุนค่า ราคาถูก ซึ่งนำปลาชนิดนี้ใช้จะบริโภคในครัวเรือนเท่านั้นยังใช้สำหรับปรุงอาหารในร้านจำหน่ายอาหารโดยทั่วไปอีกด้วย ส่วนนำปลามีคุณภาพดี ส่วนมากส่งมาจากต่างจังหวัดเพื่อจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากจำหน่ายไ้มากกว่าในต่างจังหวัด เพราะมีผู้มีรายไ้มสูงและฐานะดีอยู่มาก กรุงเทพฯ จึงเป็นศูนย์กลางตลาดนำปลาที่มีคุณภาพดีด้วย

ยังมีแหล่งผลิตนำปลาที่สำคัญซึ่งควรที่จะไ้มนำมากกล่าวถึงในที่นี้อีกแห่งคือโรงพยาบาลศิริราช จากการไปสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลศิริราชซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ไ้มทราบว่าเจ้าของโครงการคือ นายแพทย์รมไพโร สุวรรณิก ไ้มผลิตนำปลาโดยผสมธาตุเหล็กและธาตุไอโอดีนลงในนำปลาเพื่อป้องกันโรคโลหิตจางและโรคคอพอกในการผลิต โรงพยาบาลศิริราชมีไ้มเริ่มผลิตตั้งแต่ขั้นต้นคือหมักปลากับเกลือ แต่ใช้วิธีซ้อหัวนำปลาที่ทำจากปลาสร้อย (ปลาน้ำจืด) และหัวนำปลาที่ทำจากปลาไส้ตัน (ปลาน้ำเค็ม) จากโรงงานแล้วนำมาหมักก้อโดยเค็มเกลือซึ่งผสมไอโอดีนและธาตุเหล็กแล้ว สถานที่ที่ใช้หมักคือชั้นใต้ดินของตึก 72 ปี โรงพยาบาลศิริราช ใช้ไ้มเป็นภาระในการหมักประมาณ 3 เดือน แล้วจึงนำมาบรรจุขวดแก้ว ซึ่งเรียกกันหัวไปว่าขวดแม่โ้มงและนำออกจำหน่ายในราคาขวดละ 25 บาท (ราคาในไ้มปี 2524) และขนส่งออกไปจำหน่ายแก่ผู้มีรายไ้มที่ต้องการ เลือกบริโภคนำปลาที่มีคุณภาพดีทางโภชนาการต่อไป

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นการกล่าวเฉพาะจังหวัดที่มีแหล่งผลิตสำคัญ ๆ เท่านั้น ยังมีอีกหลายจังหวัดที่มีการผลิตนำปลาแต่มีโรงงานผลิตน้อยแห่งและเป็นโรงงานขนาดเล็ก

รายชื่อและที่อยู่ของ โรงงานนำปลาที่ไค้เครื่องหมายรับรองคุณภาพจากสำนักงาน
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จะปรากฏอยู่ในตารางที่ 2 เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเลือก
ซื้อนำปลาที่มีคุณภาพดีมาบริโภคได้นั่นเอง *

ตารางที่ 2

รายชื่อโรงงานนำปลาที่ไค้รับเครื่องหมายรับรองคุณภาพจากกระทรวงอุตสาหกรรม

ลำดับ ที่	ชื่อโรงงาน	เครื่องหมายการค้า	ที่อยู่
1.	หุ้นส่วน ชิงชะโล	ชิงชะโลยอคนำปลา	074 ถนนสมุทรคงคา ตำบลท่าประคู อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
2.	นายจุนอิน แซ่กัน	เอราวันและเอราวันทอง	030 ถนนอารีราษฎร์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
3.	นายวิชัย รัตนประสิทธิ์	ตราหอยนางรมและตราสเปเซียล	110 ถนนสุขุมวิท หมู่ที่ 3 ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
4.	นายสมพล วณิชกุล	ตรานางกวัก, หนูบาน	85/1 หมู่ที่ 2 ตำบลแกลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
5.	นางเอกสุภา กลิ่นจิว	ตรา 4 แมวน้ำ	43 ซอยแหลมใหญ่ ตำบล แมกทอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

* เก็บใจความจาก วิเชียร สาครมงคล, รายงานการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรม
นำปลาในประเทศไทย, หน้า 55-85

วิชาการ, กรม. เที่ยวเมืองไทย ตอนที่ 1 ภาคกลาง เล่มที่ 1 (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2517), หน้า 20-105

วิชาการ, กรม. เที่ยวเมืองไทย ตอนที่ 1 ภาคกลาง เล่มที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2517) หน้า 50-140

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อโรงงาน	เครื่องหมายการค้า	ที่อยู่
6.	บริษัทโรงงานน้ำปลาคังใต้เชียงใหม่ จำกัด	ตราตราชู, ตราช้าง	025 ถนนอารีราษฎร์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
7.	นายโยชิน อังควินจงค์	ตราดาวแดง	026 ถนนอารีราษฎร์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
8.	นายศักดิ์ชัย หังทรงเจริญ	ตรามังกรโลกและตราเพชร ตรามังกร เข็มและเพชรฟ้า	กิ่งขงจิว 038 ถนนอารีราษฎร์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
9.	นายบุงซอ แซ่โซว	ตัวอักษร "แท้"	217 ถนนอารีราษฎร์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
10.	นายไพศาล คุ้มเวชกุล	ตราปลาแดง	031 ถนนอารีราษฎร์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
11.	นายเคี่ยม วัฒนากร	ตราเค็ก, เสวมีรูปปลา 1 ตัว	051 ถนนอารีราษฎร์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
12.	ห้างหุ้นส่วนมิตรไทยไฟโรจน์	คอบู	1626/1 ถนนทรงพล ตำบลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
13.	นางพิศวง อธิณนารถ	ตราแมวน้ำ และตราปลาทอง	541 ถนนจักรพรรดิพงษ์ แขวงคลองมอห่านาค เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร
14.	บริษัทไฟโรจน์ (หังซังฮะ) จำกัด	ทิพรส	อาคารสีดา ชั้น 6 ห้อง 605 388 ถนนสีลม กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อโรงงาน	เครื่องหมายการค้า	ที่อยู่
15.	นางกรรณิกา แซ่ม	ทรายางรถยนต์	1498 ถนนทรงพล ตำบลโพธาราม อำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี
16.	นางฉนวนศรี ปิยะบำรุง	ตราปลาใส่คันคู่	674/2 ถนนท้ายบ้าน หมู่ที่ 2 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทร- ปราการ
17.	นายธีระ หังสมบัติ	ตรารวงทอง	25 ซอย 7 หาดหาดไชยพร ตำบลแมกสอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
18.	นางเกษร แซ่โง้ว	ตราอศวิณ	072 ถนนสมุทรคงคา ตำบลท่าประจักษ์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
19.	นายชาญชัย นันทวงศ์กิจ	ตราชูทิพย์	027 ถนนอารีราษฎร์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง